

Трансфесійно-комплексний підхід до фахової підготовки магістрантів музичного мистецтва

Розкривається потенціал трансфесійно-комплексного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Основна увага привертається до практичного спрямування процесу навчання. Характерне для мистецької освіти широке охоплення різних галузей мистецтва створює сприятливі обставини впровадження цього підходу, який передбачає багатовимірність, міждисциплінарність, готовність майбутніх учителів до засвоєння і виконання широкого спектру різновидів діяльності, синтез знань з різних наукових галузей. Тому в мистецькій освіті трансфесійне оновлення системи підготовки студентів може стати вельми продуктивним. Застосування трансфесійно-комплексного підходу припускає паралельне впровадження інформативних і проблемно-пошукових методів навчання; використання прийомів самозаглиблення і водночас досягнення комунікативної відкритості майбутніх учителів; забезпечення свободи вибору і водночас залучення студентів до виконання уніфікованих навчальних завдань, застосування безпосередніх міжособистісних і електронних дистанційних способів спілкування викладача зі студентами. Перспективними напрямками розвитку сучасної мистецької вітчизняної освіти визначається універсалізація знань, умінь та навичок студентів в галузі мистецтва, полікультурні вектори розвитку мистецької освіти, педагогічний інструментарій активізації в сучасних умовах становлення особистості засобами музичного мистецтва.

Ключові слова: науковий підхід у педагогіці, трансфесійна підготовка, магістранти музичного мистецтва, фахова підготовка.

Вступ. Сучасний розвиток вітчизняної освіти вимагає глибокої методологічної підготовки від педагогів мистецьких дисциплін, що можна пояснити посиленням зв'язків педагогіки з різними науками, а також спрямованістю, інтеграцією всіх гуманітарних наук на один об'єкт – людину. З цієї позиції актуальними виступають основні методологічні підходи до фахової підготовки магістрантів музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шляхи підвищення ефективності процесу підготовки вчителя, перспективність і значущість технологізації фахового навчання розкриваються в наукових працях В. Андрущенка, А. Алексюка, В. Бондаря, Р. Вернидуба, О. Дубасенюка, І. Зязюна, В. Кременя, І. Лернера, Н. Ничкало та ін. [1; 2; 3; 4]. Підвищенню якості фахової підготовки студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів присвятили свої праці провідні дослідники в галузі музичної педагогіки та виконавства, методики музичного виховання: А. Болгарський, С. Горбенко, О. Еременко, А. Козир, Л. Куненко, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Федоришин, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін. [5; 6; 7; 8; 10; 11; 12; 13]. Разом з цим методичний аспект цієї проблеми залишає місце для подальших наукових досліджень. Таким чином, визначення і упровадження в систему фахової підготовки магістрантів музичного мистецтва методологічних підходів, які відповідають реаліям сьогодення стає провідним завданням педагогіки музичного мистецтва.

¹ Глазунова Ірина Кимівна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.
<https://orcid.org/0000-0002-3852-7057>

Мета статті. Розкрити потенціал трансфесійно-комплексного підходу як методичного підґрунтя фахової підготовки магістрантів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Науковий підхід – це сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципи, що становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також способи, прийоми, процедури, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності. У педагогічному дослідженні науковий підхід передбачає наступне:

- визначення мети дослідження з урахуванням розвитку теорії науки, потреб практики, соціальної актуальності та реальних можливостей наукового колективу або вченого;
- вивчення педагогічних процесів, явищ у їх розвитку, саморозвитку, у певному середовищі, у взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу тощо;
- розгляд проблем навчання та виховання з позицій різних наук про людину: соціології, психології, антропології, фізіології, генетики, щоб мати можливість використовувати наукову інформацію про людину в інтересах розробки оптимальних педагогічних систем, технологій, умов для розвитку особистості;
- орієнтацію на системний розгляд питань структури, взаємозв'язку педагогічних елементів і явищ, їх підпорядкування, динаміки розвитку, тенденції, суті й особливостей, факторів й умов);
- виявлення й розв'язання суперечностей у процесі навчання й виховання, розвитку особистості;
- визначення відповідних методів дослідження тієї чи тієї теми;
- зв'язок теорії та практики, розробку шляхів його реалізації, орієнтацію на нові наукові концепції, нове педагогічне мислення [15].

У сучасній педагогічній науці існує велика кількість наукових підходів, які представляють різні напрямки досліджень і відображають специфіку конкретної діяльності в галузі педагогіки.

На нашу думку, основним в сучасних умовах підготовки магістрантів музичного мистецтва, стає **трансфесійно-комплексний підхід** до цієї підготовки. Згідно думки Є. Зеєра: «Трансфесія – вид трудової активності, що реалізується на основі синтезу і конвергенції професійних компетенцій, які належать різним спеціалізованим галузям» [14]. Дослідження проблеми трансфесійної підготовки фахівців стає важливим напрямом модернізації мистецької освіти. Головне в цьому напрямку – увага, яка привертається до практичного спрямування освіти на основі паралельного впровадження інформативних і проблемно-пошукових методів навчання; до досягнення комунікативної відкритості майбутніх учителів і водночас використання прийомів самозаглиблення магістрантів; до застосування міжособистісних і електронних дистанційних способів спілкування викладача зі студентами; забезпечення свободи вибору і водночас залучення студентів до виконання уніфікованих навчальних завдань [8]. Модель трансфесійної підготовки магістрантів музичного мистецтва включає розгалуження музично-педагогічної освіти на педагогічний, виконавський, науково-дослідницький, просвітницький напрями, висвітлює принципові засади і технологічне забезпечення трансфесіоналізації мистецької підготовки майбутніх фахівців, а також критерії та показники ефективності даної підготовки.

Як зазначає Г.М. Падалка: «Перспективний розвиток мистецької освіти має враховувати реалії соціальних перетворень у сучасному суспільстві. Підготовка

майбутніх фахівців не може не орієнтуватися на потреби розширення функціональних вимірів майбутньої діяльності студентів, здатних мобільно пристосовуватись до запитів сьогодення. Тож в контекст педагогіки мистецтва входить поняття «трансфесія», під яким ми розуміємо трудову активність, що виступає наслідком поєднання компетенцій, сформованих у різних спеціалізованих сферах художньої і педагогічної діяльності, здатність фахівця до виконання широкого спектру мистецьких дій» [8].

У педагогічних дослідженнях останнім часом проблеми трансфесіоналізму знайшли певне відображення. Так, Зеер (2017); Ткаченко (2016), Кабрин (2019) – розглядають можливості трансфесії у формуванні лідерських якостей особистості. У дослідженнях Зеер (2019); Sleurs (2008) розглядається проблема цифрового контексту навчання, що на думку авторів суттєво розширює можливості трансфесійної освіти. Особливо цінним для нашого дослідження є роботи Зеер (2017); Roco and Bainbridge (2003), в яких увага приділяється індивідуалізації процесу трансфесійної підготовки студентів, а також роботи Виноградової (2016) і Дикова (2019), які особливого значення надають проблемам співвіднесення трансфесійних і творчих орієнтирів у розвитку системи вищої освіти.

Характерне для музично-педагогічної освіти широке охоплення різних галузей мистецтва створює сприятливі обставини для впровадження трансфесійного підходу, який передбачає багатовимірність, міждисциплінарність, готовність майбутніх учителів до засвоєння і виконання в майбутньому широкого спектру різновидів діяльності; синтез знань з різних наукових галузей. Тому саме в мистецькій освіті трансфесійне оновлення системи підготовки студентів може стати вельми продуктивним.

Наприклад, трансфесійні орієнтири в галузі художнього виконавства передбачають можливість виконавського розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва на достатньо високому рівні: випускник може зреалізувати себе в майбутній трудовій діяльності як виконавець – член ансамблю, або як концертмейстер тощо. Трансфесійні орієнтири педагогічного вектору мистецької освіти дають змогу студентам здобути педагогічні знання, розвинути готовність до кваліфікованого здійснення функцій вчителя музичного мистецтва, керівника мистецького колективу, організатора виховного процесу у позашкільних закладах мистецького навчання.

Науково-дослідницький вектор підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва завдяки трансфесійному підходу може реалізовуватися в галузі дослідження формування, розвитку необхідних умінь, навичок, якостей особистості вихованців, а також дослідженні мистецькознавської складової освітнього мистецького процесу. Просвітницький напрям трансфесійної підготовки – це підготовка студентів до впровадження духовних цінностей мистецтва в широкі маси учнівської молоді, розвиток здатності майбутніх учителів до розповсюдження кращих здобутків художньої культури серед своїх вихованців.

На нашу думку, принциповими засадами трансфесійної мистецької вищої освіти виступають наступні: забезпечення функціональної компетентності майбутніх фахівців; посилення аксіологічної спрямованості навчання; орієнтація студентів на саморозвиток, на самореалізацію, на досягнення самоєфективності.

Так, забезпечення функціональної компетентності означає розвиток у студентів осягнення соціального призначення обраної професії, усвідомлення

особистісних потреб і можливостей у майбутній діяльності, інтересу до вирішення нагальних проблем майбутньої професійної діяльності, знаходження оптимальних способів їх розв'язання.

Посилення аксіологічної спрямованості навчання передбачає розвиток у майбутніх фахівців здатності до оцінювання життєвих та фахових проблем у різних сферах професійної діяльності. Серйозна увага приділяється спонуканню студентів до вибору продуктивних способів міжособистісного спілкування і оволодіння ними; формуванню у майбутніх фахівців умінь варіантного вирішення питань, що можуть виникнути у процесі майбутньої роботи.

Орієнтація на творчий саморозвиток, на досягнення самоефективності передбачає активізацію у студентів толерантного ставлення до можливих ускладнень професійної діяльності, до співвіднесення особистісних і соціально-професійних цінностей у фаховому становленні.

Дані принципові засади передбачають широке впровадження інтегративних технологій навчання у їх практичну реалізацію, взаємодії стабільних і змінних умов навчальної діяльності. Тому ефективним в сучасних умовах навчання стає паралельне застосування безпосередніх, міжособистісних та електронних, дистанційних способів спілкування викладача зі студентами. Вважаємо, що одним із напрямів подальшого розвитку і модернізації вищої мистецької освіти є забезпечення трансфесійності підготовки студентів. Результативних наслідків у підготовці майбутніх фахівців музичного профілю можливо досягти на основі забезпечення взаємодії функціонально-мотиваційних, аксіологічних, творчих та рефлексивних чинників навчання. Трансфесійна підготовка зумовлена взаємоузгодженим застосуванням стабільних і змінних умов навчання, що так характерно для сьогодення.

Друга складова визначеного нами трансфесійно-комплексного підходу – це його комплексна частина. Ця ідея є досить цікавою й для сучасної педагогічної науки, за якої навчальні дисципліни не вивчаються окремо, а об'єднуються в комплекси. Загальній темі навчального курсу підпорядковуються різні форми і методи навчання. Впровадження комплексної системи навчання – це побудова змісту освіти, організації процесу навчання, сконцентрованого навколо єдиної стрижневої теми (наприклад, виконання практичних завдань тощо). Проблема змісту освіти, комплексного навчання в українській педагогіці початку ХХ століття аналізувалася в працях Г. Васьковича, В. Липинського, О. Сухомлинської, С. Філоненка, Г. Черненко та ін. [16;17]. Розгляд змісту навчання як цілісної структури диктує необхідність комплексної організації навчального процесу, органічної єдності різних форм навчання, взаємозв'язку лекційних, семінарських і практичних занять, поєднання навчальних занять та педагогічної практики.

Необхідність більш ефективного вирішення завдань за порівняно нетривалий проміжок часу вимагає сьогодні встановлення доцільного співвідношення різних форм навчальних занять з метою усунення непотрібного дублювання навчального матеріалу, подолання формалізму у викладанні педагогіки мистецтва. За такої організації вивчення кожної проблеми здійснюється комплексно, шляхом використання різних форм організації навчального процесу.

Однією з ознак комплексності є синтетичний характер змісту навчання, що узагальнює предметні знання й уміння з позицій єдності методів наукового пізнання природи і навчально-виховних завдань. Наприклад, у програмах з

предметів гуманітарного циклу особливу увагу приділяють розвитку змістового аналізу тексту, умінь усно та письмово викладати матеріал, тезисне викладати основні положення, конспектувати.

На лабораторно-практичних заняттях і практикумах організується діагностика рівня розвитку, вихованості та навченості конкретного вихованця. Така поетапна конкретизація фундаментальних педагогічних проблем сприяє, з одного боку, творчому осмисленню педагогічної теорії, оволодінню глибокими педагогічними знаннями, а з іншого – формуванню вміння застосовувати набуті знання на практиці. На лабораторно-практичних заняттях і під час практикуму в школі студенти розробляють та подають на обговорення опорний конспект лекції. Конспект лекції дає тільки основну частину інформації в її логічному зв'язку. Для успішної самостійної роботи цього замало. Розширити інформаційну насиченість можна додатковими джерелами, скориставшись довідково-методичними виданнями, що містять короткі, найважливіші відомості, необхідні для виконання завдань, вирішення педагогічних завдань, інструктивні матеріали з теми – все це вимагає комплексних знань та умінь студентів.

Перехід до модульної побудови змісту навчання передбачає інтеграцію різних видів і форм навчання, які підпорядковуються загальній темі навчального курсу. Будучи великим розділом або темою курсу, модуль є фундаментальним поняттям курсу педагогіки – явищем, законом, структурним планом або групою взаємозалежних понять. Звичайно лекційний семестровий курс поділяють на декілька модулів аналогічно до прийнятого поділу курсу на ряд тем, за якими проводять колоквиуми. Модульний метод навчання передбачає читання проблемних і настановних лекцій, що дають узагальнену інформацію з вузлових питань курсу. Лекції будуються на методичних принципах розвивального навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів. Практичні заняття і лабораторні роботи модуля проробляють у комплексі з лекціями, доповнюючи їхній зміст вивченням нового матеріалу і набуттям певних практичних навичок.

Отже, єдність змісту і форми підвищує ефективність вирішення комплексу навчально-виховних завдань: системне вивчення об'єктів поєднується зі світоглядним узагальненням предметних знань, розвитком діалектичного мислення та пізнавально-ціннісного ставлення до узагальнених ідей. Крім того, розширюється спілкування, розвиваються співробітництво, взаємодопомога у процесі навчання.

Таким чином, зазначимо, що вимоги до фахової підготовки магістрантів музичного мистецтва зумовлюють пошук нових форм, підходів і методів навчання, які поєднують у собі багатовимірність, міждисциплінарність, готовність майбутніх учителів до засвоєння і виконання в майбутньому широкого спектру різновидів діяльності; синтез знань з різних наукових галузей.

Література:

1. Андрущенко В.П. (2004). Про концептуальні засади філософії освіти. Нова парадигма: альманах наук. праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 36. С. 8-20.
2. Алексюк А.М. (1998). Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник для студ. і викл. вищ. навч. закл. Київ: Либідь. 558 с.
3. Бондар В.І. (1996). Дидактика: ефективні технології навчання студентів Київ: Вересень. 129 с.

4. Кремень В., Ніколаєнко С, Степко М. та ін. (2004). Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. за ред. В.Кременя. Тернопіль: Богдан. 384 с.
5. Козир А.В. (2008). Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія]. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 378 с.
6. Олексюк О.М., Ткач М.М. (2004). Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: навч. посібник. Київ: Знання України. 264 с.
7. Орлов В.Ф. (2003). Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія] Київ: Наукова думка. 262 с.
8. Падалка Г.М. (2004). Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 1 (6). С. 15-20.
9. Педагогічний словник /за ред. М.Д. Ярмаченка. (2001). Київ: Педагогічна думка. 344 с.
10. Рудницька О.П. (2002). Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: Либідь. 270 с.
11. Федоришин В.І. (2012). Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-методич. Посібник. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 263 с.
12. Шульгіна В.Д. (2004). Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 1(6). С. 21-25.
13. Щолокова О.П. (1996). Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [монографія]. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 172 с.
14. Зеєр Є. Психологія професії. (2003). Київ: Освіта України. 336 с.
15. Золотухіна С.Т., Башкір О.І. (2016). Наукові підходи в педагогічних дослідженнях: методичні рекомендації. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 33 с.
16. Васькович Г. (1996). Шкільництво в Україні. Київ: Освіта України. 359 с.
17. Черненко Г. (2005). Соціально-педагогічні засади розвитку початкової освіти в Україні. Автореферат дисерт... канд. пед. наук. Київ: Либідь. 20 с.

HLAZUNOVA Iryna.

Transfessional and complex approach to the professional training of master's students in musical art.

The potential of a transprofessional and complex approach to the professional training of future music teachers is revealed as a methodical basis for this training. The main attention is drawn to the practical orientation of the entire learning process. Characteristic for art education, the broad coverage of various branches of art creates favorable circumstances for the implementation of this approach, which assumes multidimensionality, interdisciplinary, readiness of future teachers to learn and perform in the future a wide range of types of activities; synthesis of knowledge from various scientific fields. Therefore, it is precisely in art education that the transformational renewal of the student training system can become very productive. The application of the transfessional-complex approach implies the parallel implementation of informative and problem-solving methods of education; using techniques of self-immersion and at the same time achieving communicative openness of future teachers; ensuring freedom of choice and at the same time involving students in the performance of unified educational tasks, application of direct interpersonal and electronic remote methods of communication between the teacher and students. Prospective directions for the development of modern national art education are determined by the universalization of knowledge, abilities and skills of students in the field of art, multicultural vectors of the development of art education, pedagogical tools activation in modern conditions of personality formation by means of musical art.

Keywords: scientific approach in pedagogy, transdisciplinary training, master's students of musical art, professional training.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2004). On the conceptual foundations of the philosophy of education. New Paradigm: Science Almanac. works Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanova. Vol. 36. P. 8-20.
2. Aleksyuk A.M. (1998). Pedagogy of higher education of Ukraine. History. Theory: textbook for students. and off higher education closing Kyiv: Lybid. 558.
3. Bondar V.I. (1996). Didactics: effective technologies for teaching students Kyiv: September. 129 p.
4. V. Kremen, S. Nikolayenko, M. Stepko, and others. (2004). Higher education of Ukraine and the Bologna process: teaching. manual under the editorship V. Kremenya. Ternopil: Bohdan. 384 p.
5. Kozyr A.V. (2008). Professional skill of music teachers: theory and practice of formation in the system of multi-level education: [monograph]. Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanova. 378 p.
6. O.M. Oleksyuk, M.M. Tkach (2004). Pedagogy of the spiritual potential of the individual: the sphere of musical art: education. manual. Kyiv: Knowledge of Ukraine. 264 p.
7. Orlov V.F. (2003). Professional development of art teachers: theory and technology: [monograph] Kyiv: Naukova dumka. 262 p.
8. Padalka H.M. (2004). Priority areas of development of modern art education. Theory and methods of art education: collection. of science pr. Kyiv: NPU named after M. P. Dragomanov. Vol. 1 (6). P. 15-20.
9. Pedagogical dictionary / edited by M.D. Yarmachenko. (2001). Kyiv: Pedagogical thought. 344 p.
10. Rudnytska O.P. (2002). Pedagogy: general and artistic: teaching. manual Kyiv: Lybid. 270 p.
11. Fedoryshyn V.I. (2012). Introduction to acmeology of art education: educational and methodological. Manual. Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanov. 263 p.
12. Shulgina V.D. (2004). National education in Ukraine in the context of the development of globalization processes. Science magazine of the M. P. Dragomanov NPU. Ser. 14: Theory and methods of art education: coll. of science pr. Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanova. Vol. 1(6). P. 21-25.
13. O.P. Shcholokova (1996). Basics of professional artistic and aesthetic training of the future teacher: [monograph]. Kyiv: NPU named after M.P. Dragomanova. 172 p.
14. Zeer E. Psychology of the profession. (2003). Kyiv: Education of Ukraine. 336 p.
15. Zolotukhina S.T., Bashkir O.I. (2016). Scientific approaches in pedagogical research: methodical recommendations. Kharkiv: KhNPU named after H.S. Frying pans 33 p.
16. Vaskovych G. (1996). Education in Ukraine. Kyiv: Education of Ukraine. 359p.
17. Chernenko G. (2005). Socio-pedagogical foundations of the development of primary education in Ukraine. Dissertation abstract... candidate. ped. of science Kyiv: Lybid. 20 p.